

Cséka György
**Töltsön el vagy ne töltsön el az elkeseredés?
A magyar fotografiai sajtó, 2008–2018**

1. Bevezető megjegyzések

1.1. Elmélet

Több szempontból sem könnyű áttekinteni a magyar fotografiai sajtó tíz évét. Az alapvető nehézség az, hogy tíz év nem akkora időtáv, hogy a nagyobb folyamatok, változások érzékelhetők legyenek. Ahhoz viszont túl nagy, hogy a keletkezett irodalom egészét át lehessen olvasni, részletes elemzés tárgyává tenni. Ez utóbbihoz viszont meg kellene határozni, el kellene különíteni a megvizsgálandó területet, azaz a szövegtömeget. Ahhoz, hogy differenciálni tudjunk, és elkülöníteni, tudnunk kell, mi az, amit keresünk, azaz előzetes fogalmat kellene alkotni a fotográfia lényegéről, különböző területeiről, és le kellene szűkíteni a területet a művészi célú fotográfiáról szóló irodalom feltérképezésére.

A fotográfia történetének minimum a 179. évében járva azonban nem tudunk megnyugtató választ adni a legalapvetőbb kérdésekre sem. Mi a kép? Mit jelent fotózni? Mi a fotografiai leképezés ontológiája? Mitől, miért és milyen körülmények között művészet a fotó, és mikor nem az? Hogyan nevezzük mindezeket a művészi és nem művészi fotográfiákat és fotóhasználatokat?

A fotográfiáról való gondolkodás története a folyamatos nekifeszülés története egy folyamatosan kínzó és nyitott kérdésnek, illetve kérdéshalmaznak; a definiálhatatlan definiálásának a folyamatos próbája. A fotográfiában, ha minden alkalmazását, előfordulását és kontextusát számba vesszük, nem marad semmilyen közös vagy megfogható és megnyugtatóan definiálható elem.

Mert a köznap, kevésbé körültekintő szakmai diskurzusban akkor is fotóról beszélünk, ha egy családi képről, egy tudományos fotóról, egy művészi alkotásról vagy egy emberi beavatkozás nélkül, tisztán gép vagy éppen állat készítette képről szólnak. Tovább fokozódik a zavar, ha egy helyesen komponált képet vagy egy eszköz „művészi” vagy „art” applikációján, szűrőjén áteresztett fotót, avagy egy archaikus technikával készített fotót pusztán a technikája artisztikussága, ritkasága vagy kézműves volta miatt éppúgy művészetként és alkotóját fotóművészként aposztrofáljuk, mint ahogy egy valóban magas színvonalú műalkotást és készítőjét. Persze nem állítom, hogy bárki egzakt leírást adhatna arról, mit jelent ez a „valóban”.

A fotográfia lényege megfoghatatlan és cseppfolyós állagú. Mert annak eldöntéséhez, hogy mi fotóművészet, és mi nem az, nem elég sem az alkotó szándéka, sem a mű tulajdonságai, sem pedig a befogadó értelmezése. Sem külön-külön, önmagukban, sem összességükben nem döntők, de esetenként bármilyen eset előfordulhat, és elő is fordul, tehát hogy valamelyik elem vagy éppen összességük döntően befolyásolja a fotó besorolását, jelentését.

A fotónak vagy nincs, vagy éppen túlságosan képlékeny a rendszere ahhoz, hogy a szemünk elé kerülő bármelyik képről biztosan eldönthető legyen, mit jelent, és hova is tartozik. Hiszen mi alapján döntöm el egy absztrakt képről, hogy az egy konceptualista alkotó műve vagy egy tudományos fotó, például egy extrém makró egy tüdőlebenyről? De ha a művek összességét vesszük, a fotográfia története hemzseg az olyan esetektől, amikor képek halmaza, egész életművek, de akár egyedi képek is átkerülnek a nem művészet területéről a művészet területére, azaz a későbbiekben, de természetesen nem tudhatjuk, meddig, művészetként értelmeződnek, holott szándékaik szerint nem voltak azok.

A fotónak nem pusztán a jelene képlékeny a kontextuséhség és a definiálhatatlanság miatt, hanem a múltja is, hiszen újabb-és újabb fotógyűjtemények bukkannak fel, kerülnek digitalizálásra, és válnak közkinccsé és adott esetben művészileg is értékelhetővé.

Nyilvánvaló, hogy sok esetben sem a képek önmagukban, sem a szándék nem döntő arra nézve, mi is a kép státusza, és mi a jelentése. Úgy tűnhet, mintha pusztán a kontextuséhség miatt a döntő elem a befogadás, az értelmezés lenne, ez alkotná meg a képet, és ez adná meg a fotó művészeti státuszát. Ha ez igaz lenne, nem létezne művészet, mert minden mű a relativizmus káoszába hullana. Minden mű egyszerre lehetne művészet és az ellenkezője.

A fotográfia meghatározhatatlan lényege azonban a sikerének is a titka. Amennyire ambivalens, dekonstruktív az elmélet szempontjából, olyannyira ártatlannak és barátságosnak tűnő médium a használat szempontjából. A fotográfia és a fotóművészet talán a legdemokratikusabb önkifejezési formák az emberiség történetében. Soha ennyi emberhez nem jutott még el egyetlen kifejezési forma sem. Mégpedig a társadalom legváltozatosabb embercsoportjaihoz, emberek tömegeihez, akik pusztán családi élményeik rögzítése, önmaguk megalkotása és megörökítése és megosztása céljából használják a fotót, és egészen kis, szakmai embercsoportokhoz, legyenek azok csillagászok, részecskefizikusok vagy konceptuális művészek. A fotográfia demokratikus, „ártatlan” és „problémátlan” karaktere miatt vált, válhatott már a 20. század közepe, vége felé az egyik művészeti kulcsmédiummá is, hiszen sokkal könnyebb megmondani, milyen művészeti gyakorlatban nincs valamilyen módon jelen a fotóhasználat, mint azt, melyikben van jelen. A fotográfia mintegy áthatja, áthalad, átmettszi a művészeti és nem művészeti mezőt. Látszólag ártatlan médiumként, alapvetően pedig a legproblematicusabb ember alkotta kifejezési, rögzítési formaként.

A fotográfia meghatározhatatlan és kontextusfüggő lényege tükröződik abban, amit a különböző szakmák és a társadalom egésze gondol róla, ami pedig a különböző periodikusan megjelenő kiadványokban reprezentálódik, illetve ezekből olvasható ki. Természetesen nem külön az egyes tanulmányokból és nem is feltétlenül a szerkesztők célkitűzéseiből, hanem a rendszer, a rizóma egészéből. A problematikuság, a fotográfia „eldönthetetlensége” minden általam elemzett orgánumban így vagy úgy, de megjelenik, akár az is előrevethető, -vetíthető, hogy talán nincs egyetlen médium sem, amely a fotográfia tiszta és egyértelműen reflektált képével, elgondolása alapján dolgozna. Mindegyik médiumban keveredik, összemosódik a fotográfia, a fotó mint kép és a fotó mint művészet.

Mind a fotográfiai szakmai, mind az általában vett képzőművészeti lapokban, oldalakon bizonytalan a fotó kanonizáltsága, helye a művészetek között, továbbá az egyes alkotók helye és szerepe. Mondhatni, majdnem mindegyik lap más-más kánonnal és szótárral dolgozik, amikor a fotóról beszél. Továbbmenve, a fotográfiai recepció alkotóinál, íróinál sem mindig egyértelmű, mit is gondolnak a fotográfiáról, ha végigtekintünk azokon a témákon, alkotókon, akiket elemzés alá vonnak. Hiszen ha egyformán apologetikusan viszonyulnak valóban komoly súlyú, a kortárs képzőművészeti kánonban is jelen lévő alkotó művéhez és egy nagy jóindulattal is csak a fotográfia alkalmazott ágában tevékenykedő sajtó- vagy riportfotós tevékenységéhez, akkor komoly gondok vannak a fotográfiai szakmában. De itt természetesen egy ördögi kör nyílik meg, hiszen ki és hogyan tudja eldönteni, melyik alkotó melyik kánon része, ha a fotó lényege a cseppfolyósság, az eldönthetetlenség?

Bár a fentiekben a fotográfia dekonstruktív lényegét körvonalaztam, helyét a képzőművészet rendszerében segédegyenesként, amely adott esetben törlendő, ha egy jobb paradigma keretén belül jobb megoldást nyer az alapprobléma, adottnak veszem, vehetjük, hiszen az, hogy mi a műalkotás, és mi nem az, nagyon leegyszerűsítve elgondolás, döntés és kontextus kérdése, nem a használt médiumé, legyen az bármennyire is problematikus.

A művészeti célú fotográfiai alkotás tehát értelemszerűen a képzőművészet része lehet, és nem külön, valamely senkiföldjén történik meg a leírása vagy a betagozása, de inkább az

elkülönítése. A fotográfiát a művészet egészétől elkülönítő, lemetsző gesztus egyébként jellemzően nemcsak a fotográfiai, hanem a képzőművészeti lapok jellegzetessége is.

A fotográfia lényege tehát problematikus, diffúz valami, ami tükröződik abban, ahogy a fotóról beszélnek, írnak szakmai vagy nem szakmai kiadványokban. Már annak meghatározása is nehézségbe ütközik, mit tekintünk szakmai kiadványnak vagy éppenséggel szakmai szövegnek?

A későbbiekben látni fogjuk, hogy talán éppen a fentiek miatt, a fotográfiai recepcióban sem az egységesülésre, hanem a szétszóródásra utaló jelek sokasodtak meg, azaz a fotográfiáról szóló írások egyre több és többféle kiadványban és felületen jelennek meg. Vizsgálni azonban azokat a médiumokat és felületeket igyekeztem, amelyeken, bármit jelentsen is ez, szigorú definíció híján, valamiféle módon a fotóról művészetként és szakmai szempontok szerint tárgyaltak, tárgyalnak. Szakmai szempontokon a vizuális kultúrában való jártasságot értem, hiszen egyrészt nem vizsgálhatom meg adott szakíró diplomáját, másrészt egy művészettörténeti vagy esztétadiploma sem jelent feltétlenül jártasságot és elemzési készséget a fotóművészet terén.

A többé-kevésbé meghatározott terület, azaz a fotográfiai sajtó vizsgálata azonban nagyon nehezen vagy sehogyan sem számszerűsíthető, nem vonható statisztikai elemzés alá, mivel annak meghatározása is nehéz, hogy egy adott kiállításról hány valóban szakmai szöveg születik, de ezeknek a szakmai szövegeknek a súlya, színvonala szinte meghatározhatatlan, és nagyjából adott lap kontextusában értékelhető. A későbbiekben kifejtendő okok miatt azt gondolom, a folyamatok éppen hogy egy egységes kánon, szempontrendszer vagy struktúra ellen dolgoznak.

1.2. Kontextus – előzmény

A legtöbb kutatás nem érkezik üres térbe, lakatlan mezőbe. Bármilyen, ami a kutatáshoz kapcsolódhat, vagy akár ennek az előzménye is magát a kontextust alkotja, a viszonyítási pontot. Így a jelen kutatásnak is reflektálnia kell vizsgálódása kontextusára is, nemcsak az alapfeltevéseire. A fotográfiai sajtó és a közösségi média fotográfiai képét feltérképező vizsgálat szerencsés módon egy 2006-os egy kutatási program, a Pécsi Tudományegyetem Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszékének a felkérésére készült. Ez „A fotográfiai mező szerkezete Magyarországon”¹ című kutatás eredményeit tekintheti részben kiindulási pontnak, már csak azért is, mert a vizsgálat majdhogynem elemzendő időszakunk első sarkpontján helyezkedik el. Bár a projektet 2006-ban bonyolították le, eredményei a 2009. november 27–28-i konferencia, a „Fotográfia itt és most – Fotográfia a kép korszakában” után

¹ A pályázat pontos leírása és célkitűzése a következő volt: „A kutatás célja a magyar fotóművészet ágazatára irányuló kutatási program lebonyolítása és az e kutatás eredményeit összegző záró tanulmány elkészítése. A kutatás a magyarországi művészeti szektor egy specifikus területére, a fotográfiára fókuszál, ezen belül két jelentős szektorának, a művészi fotográfiának, illetőleg az azzal számos ponton érintkező, de alapvetően más elméleti és főként gyakorlati problémát felvető alkalmazott fotográfia területének a feltérképezésére vállalkozik. [...]

A pályázat az alábbi kutatási témákat öleli fel: a fotóművészek társadalmi helyzetének, értékrendjének, alkotási, publikálási, kiállítási és munkalehetőségeinek vizsgálata; intézményvizsgálat a fotóművészet szakmai szervezetei és a fotográfia nyilvánosságra hozásával (is) foglalkozó intézmények körében; a fotográfia és a vizuális kommunikáció közép- és felsőfokú oktatásának céljai, módszerei, perspektívái és intézményi stratégiái; a fotográfia, az állóképes vizuális nemzeti örökség megőrzésének, archiválásának, nyilvánosságra hozásának és oktatásának céljai, módszerei, perspektívái és intézményi stratégiái; a digitális fotótechnika és a számítógépes alkalmazások térhódításának következményei az alkotói magatartás változásaiban a fotóművészet és a populáris fotográfia területén; a média vizuális szakembereinek attitűdjei a fotóművészet értékeivel, a fotográfia nyilvánosságra hozatalával, a vizuális jelentések megformálásával és befogadásával kapcsolatban” http://archiv.maimano.hu/itt_es_most_2009.html.

lettek publikusak. A projektben 8 nagyobb lélegzetű tanulmány született, a konferencián 7 előadás hangzott el, részben tematikai fedésben a tanulmányokkal.

A fotográfiai sajtóval kapcsolatos kutatás Pfisztner Gábor – Polyák Gábor – Béres István: „A magyarországi fotóművészet általános helyzetéről, társadalmi beágyazottságáról és megítéléséről” című tanulmánya két fejezetében, a „4. A sajtó szerepe a fotográfia társadalmi megítélésében” és részben az „5. A fotóművészet egy új médiumon – fotóművészet az Interneten” fejezetekben jelenik meg.

Röviden összegezve az alapos kutatást: természetesen ők sem térhettek, térnek ki a fotográfia egészét, lényegét érintő kérdések elől, a vizsgálódást azonban mélyinterjúkra alapozták, azaz meghatároztak egy szakmai kört, köröket adott témák esetén, és fontosabb képviselőiknek feltették az előre meghatározott kérdéssort. Interjúik és vizsgálódásuk így lapok tekintetében Art Magazinra, a Balkonra, a Fotóművészetre és az Új Művészetre irányult.

A sajtót érintő kérdéskört azonban megelőzte egy olyan felmérés, amely a fotó általános helyzetére vonatkozott. Az ebben idézett szövegeknek az alapállása megítélésem szerint negatív hangvételű és pesszimista. A fotóművészet helyzetét Bán András, Csizék Gabriella, Kincses Károly, Topor Tünde, Barta Zsolt Péter, Telek Balázs, Korniss Péter, Tímár Katalin ilyen vagy olyan okból rossznak, „mostohának” látja (Csizék Gabriella²), válságot, problémát, akár kanonizációsát érzékelnek, továbbá a fotó meg nem értését, amiért vagy a digitális korszakot okolják, vagy magát a szakmát (Kincses Károly³), illetve a visszajelzés hiányát (Barta Zsolt Péter⁴) A tanulmány szerzői fel is teszik a költőinek bizvást nevezhető kérdést: „Mire vezethető mégis vissza a fentiek alapján általánosnak nevezhető rossz hangulat az alkotók és az intézményi vezetők jelentős részénél?”⁵

A továbbiakban a négy nagy folyóirat vezetőit fotóművészet-fogalmukról, szerepükéről, a mikéntről, tehát a recepció olvasóbarátságáról és végül a kritika szerepéről kérdezték. Figyelemre méltó, ahogy a válaszok összességéből a fotográfia alapvető cseppfolyóssága, megragadhatatlansága explikálódik. A három művészeti lap szempontrendszer szerint a fotóművészet „önmagában” kevésbé érdekes, azon része számíthat figyelmükre, amely valamilyen módon betagozódik a képzőművészetbe, vagy szerepel például a nagyobb nemzetközi seregszemléken, vagy más módon tűnik a művészeti kánonba tartozónak. Az egyetlen szakmai lap szerkesztője pedig, megengedően, éppen hogy nem határozza meg a fotográfiát, mivel nem akar semmit sem kizárni. Azaz: vagy szűkre szabott határokat látunk, vagy egyáltalán nem látunk határt abban, mit is jelent a fotográfiai művészet.

Ami lényeges még, az a lapszerkesztőknek a kritikához való viszonya, amely deklaráltan mintha igenlő lenne, azaz kívánatosnak tartják a szerzők részéről az érvekkel alátámasztott kritikát, de a gyakorlatban inkább a negatív kritika jellemzi a lapok működését, azaz ha valamit nem tartanak jónak, arról nem írnak/íratnak.

² „Csizék Gabriella szintén úgy látja, hogy a fotónak nincsen értéke, és kimondottan furcsálja, »miért van ennyire mostoha helyzetben a fotó.«” In: Pfisztner Gábor – Polyák Gábor – Béres István: *A magyarországi fotóművészet általános helyzetéről, társadalmi beágyazottságáról és megítéléséről*. 10. http://archiv.maimano.hu/dokumentumok/itt_es_most/pfisztner_polyak_beres.pdf.

³ „Kincses ugyanakkor hozzát teszi, hogy nem a befogadó tehet róla, hogy nem értheti, mi zajlik a fotográfia területén, »hanem a szakma«. Ő »az alkotókat, az oktatókat, a szervezeteket, a kiadókat, az újságírókat, akik a fotóról írnak [...]«, azokat tartja elsősorban felelősnek. Szerinte ez a fajta attitűd abból fakad, hogy nem tartják értéknek a fényképet” (i. m. 10).

⁴ „És az emberek mégsem orientálódnak, mivel szerinte a »nagy kultúrembereink, kulturális vagy művészeti szempontból fontos emberek semmiről nem nyilatkoznak«. Úgy véli, hogy a megnyilvánulások már csak a »kultúrharcnak valamilyen eredményeképpen« fordulnak elő, ettől eltekintve hiányzik az értelmiség bármiféle »visszajelzése [...] a társadalmi [és] kulturális eseményekre«” (i. m. 19).

⁵ I. m. 12.

A helyzetképből az olvasható ki, hogy bár a magyar fotográfia alkotói téren jól áll, tehát kitermel nagyszerű tehetségeket, alkotásokat, ezek majdhogynem egy légüres és problematikus térben kénytelenek lebegni, tehát a magyar fotó helyzete sötét, annak ellenére, hogy a múltja viszont „szép”, hiszen meglehetősen sok reflexió vonatkozik a rendszerváltás előtti „jobb” állapotokra.

1.3. Kontextus – saját

Jelen vizsgálódás lemond a kérdés, kérdezés módszeréről, mivel a kicsit több mint tíz év nem cserélte le a magyar fotográfiai élet fontosabb szereplőit, és fotográfiai elgondolásaik mind a megnyilatkozásaikból, mind a lapok stratégiájából továbbra is kiolvasható. Nagyobb változás ezen a téren nem látható, bár kétségtelenül érdekes lett volna ugyanazokat a kérdéseket feltenni ugyanazoknak az embereknek a ma kontextusában.

Az elemzés kontextusának legerőteljesebben meghatározó eleme, és ez az, amiben az eltelt tíz év mégiscsak nagy változást, majdhogynem fordulatot hozott, a digitális fordulat radikalizálódása. Digitális fordulatot értem a saját élet, a cselekvés, a tudat, a kommunikáció, a képkészítés fokozatos áttevődését, átcsúszását a digitális hálózatokba, ezt az internet és a közösségi háló, a képmegosztók, az üzenetközvetítők stb. jelentik.⁶

Pár lényegesebb mérföldkő, tény a világ *eldigitalizálásában*: 2006-ban elindul a Twitter, 2008. november 26-án a Facebook magyar változata, 2010-ben az Instagram. 2007-ben az Apple bevezeti a piacra az Iphone-t, amelyet sorban követnek az egyre jobb, szofisztikáltabb fényképező funkcióval ellátott modellek, amelyeket már 2010-től a hivatásos fotográfusok, például Gárdi Balázs is elkezdnek esetenként használni.⁷ 2012-től a DxOMark professzionális szenzortesztelő oldal a mobiltelefonok kameráját is teszteli a fényképezőgépek mellett, egyik első tesztjükben már egy fényképezőgépet is maga mögé utasít egy mobiltelefon szenzora.⁸

A fenti adatok természetesen csak közvetve határozzák meg a fotográfiai mezőt, az alkotásokat, a befogadókat és a recepciót, de mindenképpen hatást gyakorolnak rá. A fotográfiában ugyanis, és ez erőssége és gyengesége egyszerre, ilyen vagy olyan módon, de egy technikai apparátus áll az érzékelő, a szem és a között, amit ideiglenesen nevezünk egyfajta „valóságnak”. Az apparátustól nem lehet eltekinteni. Az apparátus nem tükör és nem objektív, és semmiképpen sem pusztá eszköz. Az apparátusok technikai fejlődésének minden szakasza hatással van, hatással lehet az alkotásra és a befogadásra is, de mindenképpen hatással van az érzékelésre.

Ami 2006/2009-ben is látszott már, az az elkövetkező években még inkább tendenciává vált: a nyomtatott lapok visszaszorulása, az online platformok előtérbe kerülése, megszorodása, továbbá új kommunikációs, mégpedig recepció formák kibontakozása a közösségi médiában, és ez az egyre jelentősebb és komolyabb formát öltő hozzászólásokat vagy külön és saját Facebook-oldal, -csoport alakítását jelentheti.

Vizsgálódásomban így, bár súlyozok a szakmai médiumokra, azaz a korábbi kutatásban is említett és szerencsére még létező nyomtatott lapokra, de ugyanolyan, vagy talán még komolyabb hangsúlyt fektetek az újonnan létrejött, ritkábban nyomtatott, inkább főként online platformokra és az egyéb kommunikációs formákra, mutációkra. A vizsgálódás

⁶ A problémáról: Cséka György: Szelfi, avagy a képek uralma és temetője. *Fotóművészet*, 2016/4. http://www.fotomuveszet.net/korabbi_szamok/201604/szelfi.

⁷ Dömötör Ági: Még sosem volt ilyen szép a háború. *Origo*, 2011. 8. 31. <http://www.origo.hu/kultura/20110830-hipstagram-es-iphone-hasznalata-afganisztan-libia-hadszinterein-haborus-fotok-gardi.html>.

⁸ <https://www.dxomark.com/smartphones-beat-5-year-old-dscs/>

során természetesen nem lehet nem kitérni azokra a történésekre, produktumokra, amelyek az értelmezések tárgyát alkották, tehát említés szintjén szó lesz tíz év legfontosabb kiállításairól, eseményeiről is és ezek kapcsán a fotográfia értésének, értelmének a változásairól.

2. A lapok helyzete

Az utóbbi tíz év alatt megváltozott a nyomtatott és az online orgánumok aránya és viszonya. Nyomtatott lapok tűntek el, és újabb és újabb online oldalak tűntek fel, majd részben el. A nyomtatott lapokra is jellemző, hogy előbb vagy utóbb mindegyiknek lett honlapja, majd a későbbiekben online verziója is, nemcsak a nyomtatott online archívuma.

Az alábbiakban a tényeket próbálom rögzíteni, a ma hozzáférhető információk szerint, arról, hogy mely lapok szűntek meg, és milyenek jöttek létre. Megemlítem a kevésbé szakmai, inkább technikai vagy hobbista orgánumokat is.

2.1. Nyomtatott lapok: élők

A 2006/2009-es kutatásból kiindulva, a legnagyobb múltú és talán legnagyobb befolyású nyomtatott lapok túléltek a tíz évet, és kisebb-nagyobb vérfrissítések és modernizálások mellett, de megőrizték arculatukat, stratégiájukat.

Az Artmagazinnak, a Balkonnak és az Új Művészetnek kisebb-nagyobb időeltolódással, de pár éve a nyomtatott verziója mellett megújult a honlapja, amelyen nemcsak a nyomtatott anyagok érhetőek el digitálisan, hanem új, csak online tartalmak, cikkek, szemlék, ajánlók is. Nem mindig eldönthető, mi a viszony a nyomtatott és print verzió között, milyen döntés alapján kerül valami a lapba, és mi az oldalra.

A változásoknak, váltásnak csak következtethető a dátuma, a legrégebbi online cikkek alapján az Artmagazinnál az önálló online lap indulása 2013-ra, a Balkonnál 2016-ra, az Új Művészetnél 2014-re tehető. A lapok más-más online struktúrát alakítottak ki. Az Új Művészet alapvetően „ÚM Online” menüpontja alatt közöl írásokat, emellett angol nyelvű tartalmakat „Art Today” címmel. A Balkon pusztán „Online” menüpont alatt különíti el a tartalmakat, amelyek írások és képes kiállítás ajánlók, esetenként kiállításmegnyitó szövegek.

Az Artmagazinnak van a legkidolgozottabb és leggazdagabb kínálata, egyedül náluk látható a törekvés egy önállóan is megálló, teljes értékű online lap működtetésére, amely adott esetben, a nyomtatott megszűnése, megszüntetése esetén zökkenőmentesen tudná azt pótolni. Gazdag és ezért némileg következtelen menürendszerük tematikus („Ezt nézd!, Videó, Blog, Projekt, Top 5, Archívum” stb.) és műfaji alapon („Interjú”, „Kritika”, „Esszé”) van felosztva, de kétségtelenül befogadóbarát, és arra törekszik, hogy az oldal látogatóját ott is tartsa változatos kínálatával, amelyben nem pusztán írások, ajánlók, de videók és különböző műfajú toplisták vannak.

A lapok erőteljesebb online jelenléte, pontosabban kettős, nyomtatott és online létmódja a fotográfiai sajtót közvetlenül persze nem érinti, viszont közvetve a digitális világ előretöréséről és a némileg a megváltozott, pontosabban: meglehetősen gyorsan változó olvasói szokásokról szól. Igen jelentős azonban az online jelenlét mikéntje, módja, amely nemcsak a képzőművészeti lapoknál változott meg, hanem a nagy hírportálok arculatváltásánál is szembetűnik. Mind az Origo, az Index, a 444 átesik ugyanis egy-egy olyan radikális arculatváltáson, amelynek következtében a verbális tartalmak visszaszorulnak, és uralkodóvá válnak a képek, az egyre nagyobb méretű képek, képes tartalmak, azaz a fotográfiák. Egy-egy oldalkép statisztikailag is mérhető módon változik meg. A művészeti lapoknál is ugyanezt figyelhetjük meg. Nem pusztán új vizuális tartalmakat gyártanak, például videókat, hanem a képek számának, méretének a növelésével is követik a trendeket, a világ

eldigitalizálódását, elvizualizálódását. Jelen pillanatban nem jelenhet meg olyan tartalom, amelynek ne lenne egyenrangú kísérője, társa a kép, a fotográfia.

A nyomtatott lapok online felületeinek dizájnya terén a Balkon minimalista, majdnem tisztán képalapú nyitóoldala és a képi dominanciát minden menüpontban következetesen érvényesítő koncepciója az egyik legkorszerűbb. Nem előzmény nélküli, hiszen hasonló megoldások és elképzelés jellemzi a 2014-ben indult tisztán online Artkartellt és részlegesen a print verzióban is létező Artlocatort is. Az online Balkon további jellegzetessége, hogy nagyon jó minőségű, teljes oldalt kitöltő képekben mutat be, ajánl kiállításokat, minimális szöveggel.

Az fenti oldalak dizájnjának változásáról elmondottak a később bemutatott tisztán online művészeti, fotós oldalakat is jellemzik. Az oldalak mindegyike egy-egy fokozatot képvisel a képi tartalom uralkodóvá válásának az útján, illetve a mobiltelefonra való optimalizáció/applikáció terén (Artlocator-alkalmazás).

Az Új Művészet és az Artmagazin dizájn tekintetében egy picit konzervatívabb vonalat képvisel a Balkonhoz képest. Viszont a Balkon egyelőre nem jelent meg sem a Facebookon, sem az Instagramon, amíg az Új Művészet a Facebookon igen, az Artmagazin pedig mindkettőn jelen van.

Ha már a nyomtatott művészeti lapoknál tartunk, meg kell említenünk a HVG kiadásában megjelenő Műértőt, amelynek kiadását nyilván az „anyalap” stratégiája határozza meg. Mivel havonta jelenik meg, csak nyomtatott formában, sem saját weboldala, archívuma, sem a korábbi tartalomjegyzékei nem érhetők el. A lap profilja a fent említett művészeti lapokéval rokon. Fotográfiai tárgyú írásokat alkalmanként közölnek, jobbra kiállításokról, de majdnem kizárólag a művészetként kanonizálódott fotográfiáról vagy fotóalapú képzőművészetről. Formátumát tekintve ez a lap jelenti a múlt szinte tisztán verbális kultúrájának a továbbélését, hiszen semmilyen online jelenléttel nem rendelkezik.

A nagyobb képzőművészeti lapok között természetesen vannak stratégiai, hangsúlybeli különbségek, a fotográfia kezelését illetően is. A Balkon elméletileg, filozófiailag a legigényesebb, az Artmagazin figyel a legjobban a szélesebb közönségre, a fogyasztóbarát stílusra, közérthetőségre. Koncepciójuknak megfelelően a művészetben kanonizálódott vagy pedig a nagyobb tömegeket is elérő fotográfiáról írnak. Elmondható, hogy a nagyobb és fontosabb, a legnagyobb presztízt jelentő kiállítóhelyeken bemutatott fotográfiai anyagok recepciója megjelenik a lapokban. Tehát írnak, mégpedig szinte hiánytalanul a Szépművészeti Múzeum, LUMÚ, MNG, Mai Manó Ház minden olyan kiemelkedő kiállításáról, amely nemzetközileg is jegyzett, ha nem éppen világsztárok anyagát mutatják be, mint Mapplethorpe, Robert Capa, Martin Munkácsi, Sebastiao Salgado, Pieter Hugo, Csörgő Attila, Ósz Gábor, Anton Corbijn stb.

Ezen kívül esetenként olyan fontosabb fotográfiai témák, hírek is helyet kapnak például az Artmagazinban, mint Ósz Gábor 2010-es fődíja a Paris Photón⁹ vagy pedig egy kifejezetten fotográfiai szakmai vita Robert Capa milicistafotójának a hitelessége körül,¹⁰ avagy éppen Szilágyi Sándor: „Formabontók I., Neoavantgárd tendenciák a magyar fotóművészetben 1965–1984”¹¹ című könyvének a szemléje.¹²

⁹ Magyar fotó a fődíjas Párizsban. *Artmagazin*, 2010. http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/magyar_foto_a_fodijas_parizsban.1100.html?pageid=119.

¹⁰ Mórocz Csaba: Robert Capa a színpadon – A fotográfia diadala. *Artmagazin*, 2010/3. http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/robert_capa_a_szinpadon_-_a_fotografia_diadala.899.html?pageid=119. Reflex – Capa „leleplezésé”-re: Mórocz Csaba: Robert Capa a színpadon – A fotográfia diadala. *Artmagazin*, 2010/4. http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/reflex_-_capa_leleplezese.1018.html?pageid=119.

¹¹ Szilágyi Sándor: *Formabontók I. Neoavantgárd tendenciák a magyar fotóművészetben 1965–1984*. Fotókultúra – Új Mandátum Könyvkiadó, 2007.

¹² Böröczfy Virág: Formabontó monográfia. *Artmagazin*, 2008/1. http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/formabonto_monografia.857.html?pageid=119.

Az Új Művészetben van a legnagyobb súlya a fotográfiai témáknak, a fotóművészetnek. Ez nem volt kezdettől így, de már a 2006/2009-es kutatásban is beszélt erről a fokozottabb odafordulásról az akkori szerkesztő, Bordács Andrea: „Az Új Művészetre viszont nem volt korábban jellemző, hogy fotográfiai jellegű munkákkal foglalkozzanak a szerzői, mivel ennek a periodikának a profilját oly módon határozták meg, hogy az egykori Művészet utódaként a magyarországi képzőművészet kérdéseivel foglalkozzon. Az utóbbi időben azonban itt is változás figyelhető meg, mert [...] a fotóművészetnek is megváltozott a pozíciója.”¹³ Az Új Művészet a fent említett nagy súlyú, és majdnem mindenkit, tehát a nem művészeti sajtót is érdeklő kiállításokon, tényeken túl igyekszik figyelni olyan alkotókra, kiállításokra is, amelyek még nincsenek vagy éppen sohasem fognak a képzőművészetben kanonizálódni, hanem a fotográfiai szcéna szűkebb terepén, kontextusában maradnak, mint Déri Miklós, Hámos Gusztáv, Dobos Tamás. Sőt talán a fotográfiai szaksajtó helyett is felvetni, explikálni és teret adni fotográfiai témáknak, eszmecseréknek, ahogy azt a 2017. márciusi lapszámuk „Ez nem kunszt. Elméleti melléklet”-ében tették, amelynek témája éppen a „Fotó/művészet” volt.¹⁴

A fotográfiával érintőlegesen ugyan, de foglalkozik a 2007 óta létező Múzeum Café is, természetesen a profiljuk adta kereteken belül, például a fotó és a múzeum kapcsolatával, tehát a fotóval mint műtárggyal,¹⁵ a fotórestaurálással, megőrzéssel,¹⁶ a Magyar Fotográfiai Múzeummal,¹⁷ a Magyar Nemzeti Múzeum Capa-kiállításával.¹⁸ A lap eddig megjelent 2018-as négy lapszámában pedig teret adtak a fotómúzeum Budapestre költöztetése témájának, pontosabban egy interjút készítettek Baki Péterrel, a Magyar Fotográfiai Múzeum igazgatójával, majd közölték az interjúban elhangzottakra érkező, sokszor indulatos és személyeskedéstől sem mentes hozzászólásokat.¹⁹ A téma fontosságának kiemelt kezelését mi sem mutatja jobban, mint hogy a friss lapszámokból teljes egészében online is elérhetővé tették az anyagot. A lapnak a print verzió kivül kiváló honlapja van, a csak online tartalmakat egy blogon közlik. Ezen kivül van videotáruk, díjat és könyvsorozatot is kiadnak.

Mindenképp meg kell említeni, még a nem tisztán fotográfiai és nyomtatott, részben online formában létező, de a nem művészeti lapok közül a Magyar Narancsot, az Élet és Irodalmat, mivel rendszeresen foglalkoznak képzőművészeti témákkal, kiállításokkal, mégpedig szakmai szempontból, változatos szakembergárdával. A Magyar Narancs, ahogy a mérvadó képzőművészeti lapok is, majdnem hiánytalanul ír a nagyobb fotográfiai eseményekről, kiállításokról, intézményekről.

A Helikon című irodalomtudományi szaklap 2017/4-es számában először foglalkozott kiemelt súllyal valamely művészeti ág és az irodalom kapcsolatával, ez a művészeti ág pedig a fotográfia volt, a lapszám címe „Fénykép és irodalom”.²⁰

¹³ Pfsztner Gábor – Polyák Gábor – Béres István: *A magyarországi fotóművészet általános helyzetéről, társadalmi beágyazottságáról és megítéléséről.* http://archiv.maimano.hu/dokumentumok/itt_es_most/pfsztner_polyak_beres.pdf.

¹⁴ Sajnos, ez a melléklet valamiért nem került fel az archívumba, nem elérhető, holott maga a lapszám, a melléklet jelzésével igen: <http://www.ujmuveszet.hu/wp-content/uploads/2018/03/UjMuveszet-2017-03-marcius-compressed.pdf>.

¹⁵ Martos Gábor: Fotó és művészet. Fényképek a múzeumokban: a dokumentumtól a műtárgyig. *MúzeumCafé*, 2008/3., <http://muzeumcafe.hu/hu/foto-es-muveszet/>.

¹⁶ Martos Erzsébet: A fotó is műtárgy, ezért időnként azt is restaurálni kell(ene). *MúzeumCafé*, 2010/3. <http://muzeumcafe.hu/hu/foto-mutargy-ezert-idenkent-azt-restauralni-kellene/>.

¹⁷ P. Szabó Ernő: Több bottal vár kapásra a kecskeméti horgász. Baki Péter, a Magyar Fotográfiai Múzeum igazgatója. *MúzeumCafé*, 2010/3. <http://muzeumcafe.hu/hu/tobb-bottal-var-kapasra-kecskemeti-horgasz/>.

¹⁸ Jankó Judit: „Fontos, hogy megértsem, mi zajlik körülöttem, és megértessem” Fislé Éva történész-muzeológus az MNM Capa-kiállításáról. *MúzeumCafé*, 2014/1. <http://muzeumcafe.hu/hu/fontos-hogy-megertsem-mi-zajlik-korulottem-es-megertessem/>.

¹⁹ A teljes anyag megtalálható itt: <http://muzeumcafe.hu/hu/lesz-budapesten-fotomuzeum/>.

²⁰ A lapszám tartalomjegyzéke elérhető itt: <http://fotoirodalom.hu/items/show/1889>.

Jelen pillanatra sem változott az a szituáció, hogy nyomtatott formában egyetlen fotográfiai szakmai lap van, és ez a negyedévente megjelenő, 1966-ban alapított Fotóművészet. Az lapnak weboldala is létezik, ahova folyamatosan felkerülnek digitálisan az újabb számok is, a korábbi évfolyamok viszont csak 1997-től érhetőek el. A lap majdnem változatlan formában és koncepcióval működik és működött az évek során, ezt természetesen főszerkesztőjének, Timár Péternek a személye is szavatolta, aki egyszemélyes vállalkozásként működtette a lapot 1990-től 2016-ig. A lapra túl nagy felelősség és túl nagy feladat hárult kezdettől, hiszen ilyen periodicitással és terjedelemben megjelenve nem fedhette le, mutathatta meg és értelmezhetette a teljes magyar fotóművészeti spektrumot. Különösen akkor nem, ha ennek ellenére mégis vállalta, hogy megteszi azt, hogy különösebb koncepció vagy előfeltevés nélkül, mintegy a teljes nyitottság és objektivitás jegyében – holott természetesen ez nem lehetséges – közöl írásokat fotóművészeti, fotótörténeti, fotótechnika-történeti és fotótechnikai témákról. A lap profilja a szerkesztőváltás után is megmaradt.

Számtalan érv és ellenérv szól e koncepció mellett és ellen. Megpróbálok párat felvázolni. A lap szerkezete, nyitottsága egyfelől pozitívumnak tűnhet, hiszen teret ad előfeltevés-mentesen sok mindennek, így lehetősége adódik egy teljes spektrum megjelenítésére. Viszont tudjuk, látható, hogy a fotográfia lényege a problematikusság, cseppfolyósság, ami részben oka a kanonizációs, értelmezési és akár műkereskedelmi anomáliáknak, dilemmáknak, amelyek a fotóművészetet övezik, és amelyek miatt, megítélésem szerint, prolongálódik a magyar fotográfiát övező pesszimista, apokaliptikus hangnem, megítélés, amelyet a 2006/2009-es kutatás olyan jól megmutatott. Ha maga a fotós szakma sem képes a többé-kevésbé átgondolt önértelmezésre, döntések meghozására, a differenciálásra, akkor a nagyközönség, a művészeti szcéna egésze sem fogja ezt a munkát elvégezni, és a fotográfiára jobb híján gondolattalanul fog tekinteni, vagy ráhagyatkozik a nemzetközi kánonra.

Önértelmezési kérdés, hogy a fotográfia egészen belül elkülönítsük, akár ideiglenesen is, illetve erőfeszítéseket tegyünk annak érdekében, hogy eldönthessük, mi művészet, mi nem az, és ezt világosan megmutassuk a cselekvésben, a kiállításrendezéstől a lapkonceptiókig. A nyitottság adott esetben kontraproduktív tud lenni, mert nem reflektált, nem cselekvő és régi struktúrákra ráhagyatkozó, nincs mögötte határozott elképzelés a szakmáról. Alapvető és nyilvánvaló, hogy egy fotóművészeti lapnak nem feladata a fotótechnika bemutatása, még ha a fotográfiát közvetve, sok tekintetben meg is határozza az apparátusa. Nem feladata továbbá fotótörténeti kérdéseknek teret adni. A fotográfia művészeti megnyilvánulásaiban eligazodni így sem könnyű feladat, hiszen alapvető zavar van jelen pillanatban is az értésben abban a tekintetben, hogy a fotóművészet része-e a sajtófotó, a dokumentarista fotó, és ha igen, mely része, mely alkotói, és miért? Ezeket a kérdéseket természetesen nemcsak a Fotóművészetnek kell feltennie, mert ugyanilyen zavar uralkodik a kiállítóhelyeken is, hiszen mi keresnivalója egy művészeti kontextusban, helyszínen rendszeresen a sajtófotó-kiállításnak vagy egy nagy fényképezőgép-gyártó pályázatára beküldött jobbára amatőr, hobbifotós anyagnak (Capa Központ)?

Legekleatásabb és a legmonstrózabb példa a zavarra a Szarka Klára által kurált „Képek és pixelek. Fotóművészet – és azon túl | Nemzeti Szalon 2016” kiállítás, amelyen sajtófotóstól, művészen át, amatőrától és természetfotósig mindenki szerepelt, igen vegyes színvonalon és minden érdemleges szakmai, rendezői koncepció nélkül. Pozitív jelnek lehet venni, a tárlatról két kritikus hangvételű írás is született,²¹ az egyik éppen a Fotóművészetben jelent meg, ami igen fontos gesztus.

²¹ Cséka György: Pazarló csőd: fotóművészeti Nemzeti Szalon a Múcsarnokban. Képek és pixelek. Fotóművészet – és azon túl | Nemzeti Szalon 2016. *Artportal*, 2016. 06. 16. <https://artportal.hu/magazin/pazarlo-csod-fotomuveszeti-nemzeti-szalon-a-mucsarnokban/>.

A magyar fotográfia helyzetét illető pesszimizmusnak épp ezen a téren van helye és igaza, nem pedig olyan téren, hogy kevés a szakmai orgánus, túl sok ember fotózik, a világ eldigitalizálódott, vagy hogy régen minden jobb volt, a mai fiatalokat nem érdekli semmi, és nem gondolkodnak stb. Amiket felsoroltam, azok vagy a 2006/2009-es kutatásban elhangzottak, vagy a mai fotográfiai közéletben hangzanak el, jobbára ugyanazon szereplők szájából. A magyar fotográfiai életben természetesen számtalan probléma van, amelyet önerőből nem lehet megoldani. Hiányzik az iskolákból a vizuális nevelés, hiányzik a szakember-utánpótlás, az intézményi struktúra megkövült, változatlan és akadály a fejlődésnek, természetesen megjelenhetne több szakmunka, több fotóalbum stb.

De mindez nem ment fel az önreflexió, a gondolkodás képessége alól. Nem az a gond, hogy nincs tíz szaklap, hanem az, hogy ami van, az nem tesz fel jó kérdéseket: mit is gondoljunk a fotográfiáról? De az e helyütt elmondottak az egész vizsgálat teljes kontextusában olvasandók, lásd: ördögi kör.

Végül kitérek a pár megmaradt fotószakmai, de nem fotóművészeti lapra is. A FotoVideo 1999 óta él, jobbára a fotókedvelő hobbisták lapja, főképp technikai újdonságokkal, szemlékkel és oktatójellegű anyagokkal, amelyek az amatőröket vannak hivatva eligazítani, hogyan is készítsenek el egy jó, helyes fotót. A lap azonban igyekszik ennél többet is nyújtani, mivel a kortárs fotográfia alkotóit is bemutatják alkalmanként, interjú formájában, így Kudász Gábor Ariont, Benkő Imrét, Sebastiao Salgado, továbbá külön mellékletben, a Black&White címűben, szentelnek nagyobb teret az akt- vagy a portréfotográfiának. A lapnak, és természetesen mindegyik hasonlóknak, megvan a saját fotóművészeti képe és -konceptiója, amely legtöbbször esetében kimerül egy a fotográfiai technika vélt szabályainak megfelelő, emellett esztétikus, „szép”, „hangulatos”, „felemelő”, „jól elkapott” és/vagy fekete-fehér kép megalkotásában, élvezetében. A fekete-fehér fotográfia az amatőröknél a legtöbb esetben már komoly lépés a fotóművészet felé, sőt sokuknál az egyetlen lépés.

Ugyanez a profilja a Digitális Fotó Magazinnak is, azzal a különbséggel, hogy főképp a digitális technikára fókuszálnak. És ugyanúgy, adott esetben bemutatják a kortárs fotó nagy, kikerülhetetlen és a szépség esztétikai kánonjába illeszkedő egyéniségeit, mint Korniss Péter vagy Salgado.

2.2. Nyomtatott lapok: megszűntek

A megszűnt lapoknál említem, mivel 2011-től már csak online formában létezik, de a fotográfiai szaksajtó mindenképpen komoly vesztesége a Szellemkép Szabadiskola alcíme szerint művészeti, de a hangsúlyt mindig a fotóra helyező folyóirata, a Szellemkép (1989–2010) megszűnése. Évi négy számában, határozott ízlést képviselve mutatta be a kortárs fotográfia fontosabb és fiatal alkotóit, továbbá szórványosan, de fordításokat is közölt, emellett a fotót multidiszciplinárisan kezelte, mivel mind a film, mind az irodalom és néha a zene területéről is közöltek szövegeket. 2011-től online létezik a lap, de ez kicsit látszatlétnek tűnik, mivel rendszertelen időközönként, évente pár alkalommal jelennek meg írások az oldalon, azok is jobbára rövidebb portrévázlatok egy-egy fotósról.

Ugyancsak nagy vesztesége nem feltétlenül a szorosan vett fotóművészeti szcénának, hanem egy tágabb fotográfiai, kulturális kontextusnak a THE ROOM magazin (2004–2014) megszűnése. A lap alcíme szerint a divat és a művészet metszéspontjába helyezte magát, Magyarországon példátlanul előremutató és nemzetközi szinten is komoly minőséget képviselő színvonallal, terjedelemben, dizájnnal, esztétikával. A lap sikeresen keverte a divat,

Surányi Mihály: Látva lássanak. Képek és pixelek. Fotóművészet – és azon túl | Nemzeti Szalon 2016. *Fotóművészet*, 2016/3. http://www.fotomuveszet.net/korabbi_szamok/201603/Latva_lassanak.

a képzőművészet, a fotográfia, az irodalom kontextusát, olyan hibrideket, munkákat mutatva be, amelyek termékenyen bizonytalanították el és ingatták meg fotóművészetről alkotott fogalmainkat. A lapban a képek dominanciája volt jellemző, relatíve kevés szöveget közöltek. Végiggondoltsága, koncepciója és esztétikája azonban közvetve komoly jelentéssel bírt a fotográfiai kontextusban (is).

Megszűnt jó pár, főleg a FotoVideóhoz vagy a Digitális Fotó Magazinhoz hasonló profilú, a fotókedvelő közönséghez szóló, információközlő, részben hirdetések is megjelenítő lap, mint a Fotomozaik (2001–2012), az ugyancsak hasonló profilú Fotó Art (2000–2008), továbbá az MTI kiadásában megjelenő és csak sajtóképeket képaláírásokkal közlő Fotós Szem (2006–2010). Rövid életűnek bizonyult a ZOOM (2004–2009) fotó- és életmódmagazin is, amely a szokásos, oktató- és technikai jellegű témák mellett, sok esetben közölt fotóművészeti kontextusba tartozó írásokat, interjúkat, szemléket, emellett saját fotóiskolát is indított.

2.3. Online lapok: élők

Amíg nyomtatott lapok tekintetében fogyást tapasztalhatunk, továbbá a megmaradt lapok fokozatos online létmódra való kiépülését, addig a folyamat logikus következményeképpen egyre több online kortárs művészeti, fotográfiai oldal jön létre a vizsgált tíz évben, igaz, különböző okokból megszűnt két oldal is.

Fontos képzőművészeti, a vizuális kultúrával, kritikával, elmélettel foglalkozó oldal a C3 Alapítvány 2000 óta létező exindex lapja. Fotográfiával ugyan elvéve foglalkoznak, még a képzőművészetben kanonizálttal is kevésbé, alkalmasszerűen mégis felbukkan egy-egy fajsúlyos tétel, mint Tatai Erzsébet írása Szilágyi Sándor: „Formabontók I. Neoavantgarde tendenciák a magyar fotóművészetben 1965–1984”²² és „A fotográfia (?) elméletei”²³ című könyveiről vagy éppen Perényei Monika írása a MODEM egyik kiállításáról.²⁴

2007-ben indult a tranzitblog, amely ugyancsak nem pusztán a kortárs művészettel, vizuális kultúrával kíván foglalkozni, hanem művészetén kívüli és/vagy határterületekkel, társadalommal, kritikai elmélettel is. Az oldal fotográfiai érdeklődése eklatánsabb, valószínűleg gazdag érdeklődésű szerzőgárdájának, vendégszerzőiknek köszönhetően. Fotográfusokról, konferenciákról, fotó és irodalom kapcsolatáról vagy éppen a digitális képről olvashatunk többé-kevésbé rendszeresen, többek közt Szilágyi Lenkéről,²⁵ Sally Mannról,²⁶ Mapplethorpe-ról,²⁷ Szombat Éváról,²⁸ Hajas Tiborról, Erdély Miklósról és kicsit a fotó elméletéről.²⁹ Akad sajnálatosan továbbra is relatíve hiánycikk, ritkán olvasható feminista

²² Tatai Erzsébet: Tényérzékeny fotótörténet. Szilágyi Sándor: Formabontók I. Neoavantgarde tendenciák a magyar fotóművészetben 1965–1984. *Exindex*, 2007. november 10. <http://exindex.hu/index.php?l=hu&page=3&id=534>.

²³ Tatai Erzsébet: Még egyszer az indexről, a punctumról és az auráról. Szilágyi Sándor: A fotográfia (?) elméletei. *exindex*, 2015. január 21. <http://exindex.hu/index.php?l=hu&page=3&id=946>.

²⁴ Perényei Monika: Fotográfia a múzeumban. MODEM, Still. Fotográfia a múzeumban. *Exindex*, 2014. március 6. <http://exindex.hu/index.php?l=hu&page=3&id=925>.

²⁵ Sándor Bea: Lehet hozzászokni (Szilágyi Lenke fényképei). *Tranzitblog*, 2011. 04. 05. <http://tranzitblog.hu/lehet-hozzaszokni-szilagy-i-lenke-fenykepei/>.

²⁶ K. Horváth Zsolt: Az elmúlás piszkozatai és a halál pornográfiája – Sally Mann amerikai anizsa. *Tranzitblog*, 2012. 08. 07. <http://tranzitblog.hu/az-elmulas-piszkozatai-es-a-halal-pornografijaja-sally-mann-amerikai-anizsa/>.

²⁷ gagyági: Ajánló azutánra, hogy kijöttünk a Mapplethorpe kiállításról. *Tranzitblog*, 2012. 07. 27. <http://tranzitblog.hu/ajanlo-azutanra-hogy-kijottunk-a-mapplethorpe-kiallitasrol/>.

²⁸ Oltai Kata: Szombat Éva maszkulinitás konstrukciója: A fiók. *Tranzitblog*, 2012. 09. 07. <http://tranzitblog.hu/szombat-eva-maszkulinitas-konstrukcioja-a-fiok/>.

²⁹ Müllner András: 3/4 Allegorikus fényképek (Hajas, Erdély). *Tranzitblog*, 2011. 05. 24. <http://tranzitblog.hu/allegorikus-fenykepek-hajas-erdely/>.

elemzés a női test megjelenéséről a reklámban,³⁰ de megtaláljuk a Capa Központ „Jelentés” című kiállításának elemzését³¹ és egy írást a digitális képről is.³²

2014-ben indult az Artkartell Magazin, amely képzőművészeti lapként definiálva magát a szélesebb olvasóbarát és informatívabb vonulathoz tartozik; a magyar és a nemzetközi művészeti világ eseményei, a műkereskedelem hírei és egyáltalán a művészeti hírek, kiállítások érdeklik, interjúkat is közölnek rendszeresen, mindezt jó minőségű képanyaggal körítve. A fotográfia, mint a művészeti világ része, alkalmilag szintén megjelenik az oldalon, főként a kortárs: portré Dobokay Mátéről,³³ Puklus Péter kiállításáról,³⁴ a „Golden Boundaries” című kiállításról³⁵ stb.

Az ugyancsak 2014-ben indult Artlocator figyelemre méltó és úttörő oldal, mivel alapvetően egy mobilapplikációt kínál, AR- (kiterjesztett valóság) platformmal, emellett egy félévente megjelenő print magazint is, de természetesen a „Blog” menüpont alatt nem mobileszközről is elérhető online tartalmakat, képes kiállításajánlókat a kortárs magyar és nemzetközi vizuális kultúra, design, divat, műkereskedelem témakörében. A fotográfia érintőlegesen fér csak bele a lap merítésébe, ám semmiképpen nem érdektelenül, mivel olvashatunk a szelfikultúráról,³⁶ az ételfotózásról,³⁷ de a Capa Központ kiállításáról³⁸ is.

Az Artportal kínálja az online művészeti lapok közül a legsokrétűbb, határozott arculatú, koncepciójú tartalmat, különös tekintettel a fotográfiára, amelynek az eddig felsorolt oldalak közül itt a leggazdagabb, legsokrétűbb, helyenként kritikai a tárgyalása. Az oldal gazdag tartalmát alkotja a Fitz Péter szerkesztette, korábban könyvalakban megjelent „Kortárs Magyar Művészeti Lexikon” teljes tartalma, programajánlók, különös figyelem a műkereskedelem világára, továbbá egy úttörő és egyedülálló „East Art Mags” elnevezésű kelet-közép-európai, több lap közreműködésével létrejött együttműködés és angol nyelvű cikkek. A gazdag fotográfiai tartalomból, cikkekből e helyütt nem is idézek példákat, hiszen akár heti vagy havi szinten is van fotográfiai témájú írás, inkább, szokatlan módon, mert az oldal szerkezete ezt megengedi, fotográfiával szorosabban, gyakrabban foglalkozó szerzők (akik közé jelen sorok írója is tartozik) szerint mutatok be tartalmakat.³⁹

Érdekes és szintén egyedülálló, előremutató, bár sajnálatos módon, relatíve régen nem frissült a Teleport Galéria „140 karakter” elnevezésű Twitter-oldala, amely 140 karakterben

³⁰ Oltai Kata: A halpiaci Vénusz – esettanulmány a női test ábrázolására a kortárs reklámban. *Tranzitblog*, 2012. 09. 14.

http://tranzitblog.hu/a_halpiaci_venusz_esettanulmany_a_noi_test_abarzasara_a_kortars_reklamban/.

³¹ Pócsik Andrea: A Capa Központ három T-je. *Tranzitblog*, 2016.02.23. <http://tranzitblog.hu/a-capa-kozpont-harom-t-je/>.

³² Csiszár Mátyás: Mit jelent a digitális kép? *Tranzitblog*, 2014. 01. 27. http://tranzitblog.hu/mit_jelent_a_digitalis_kep/.

³³ Szilágyi Róza: Fotóredukció. *Artkartell Magazin*, 2016. július 17. <http://artkartell.hu/component/k2/185-foto-redukcio>.

³⁴ Istvánkó Bea: Hardcore techno. *Artkartell Magazin*, 2018. január 30. <http://artkartell.hu/component/k2/281-hardcore-techno>.

³⁵ Mészáros Zsolt: Kamaszok. *Artkartell Magazin*, 2017. december 28. <http://artkartell.hu/component/k2/276-kamaszok>.

³⁶ Untsch Kata: Szelfikultúra és múzeumlátogatás – hol a határ? *Artlocator*, 2018 június 1. <http://artlocatorapp.com/szefikultura-es-muzeumlátogatás-hol-a-hatar/>.

³⁷ Untsch Kata: Ételfotózás az Instagram előtt – egy 170 éves műfaj története. *Artlocator*, 2017. július 27. <http://artlocatorapp.com/etelfotozas-az-instagram-elott-egy-170-eves-mufaj-tortenete/>.

³⁸ Untsch Kata: Az örök fiatalság dokumentumai – Golden Boundaries a Capa Központban. *Artlocator*, 2017. december 5. <http://artlocatorapp.com/az-orok-fiatalsag-dokumentumai-golden-boundaries-capa-kozpontban/>.

³⁹ Bihari Ágnes: <https://artportal.hu/szerzo/bihari-agnes/>, Cséka György: <https://artportal.hu/szerzo/cseka-gyorgy/>, Erdei Krisztina: <https://artportal.hu/szerzo/erdei-kriszta/> és Telek-Nay Ágnes írásai, interjúi, ajánlói <https://artportal.hu/szerzo/telek-nay-agnes/>.

kívánt megjeleníteni „bejegyzéseket kortárs művészeti projektekről”, azaz alapvetően mini kritikákat/esszéket.⁴⁰

2008-ban indult, az NKA támogatásával a Revizor kritikai portál, amely nem pusztán a képzőművészet, hanem a kultúra majdnem minden területéről, irodalom, film, tánc, színház, zene stb., közöl szövegeket. A „Képző” menüpont alatt a képzőművészetről, ezen belül relatíve komoly figyelemmel a fotográfiára, hiszen ha csak az első két legfrissebb oldalát átnézzük, egy Man Ray-kiállítás szemlét,⁴¹ Bartis Attila kiállításáról és albumáról írtakat,⁴² továbbá Sandro Miller,⁴³ Puklus Péter⁴⁴ kiállításainak a kritikáját olvashatjuk.

A Prae kulturális portálnak is van képzőművészeti menüpontja, de ez főképp információkat, ajánlókat tartalmaz, elvértve fotográfiai érdekeltségűeket. Ugyanezt lehet látni az egyébként inkább zenei portálként ismert Fidelio „Vizuál” menüpontjánál, amely szintén közöl alkalmilag fotográfiai cikkeket, híreket. De a nagyobb látogatottságú múzeumok kiállításairól ők is hírt adnak.

A fotográfia térnyerését jelezheti, hogy minden nagyobb hírportál közöl kulturális, ezen belül fotográfiai érdekeltségű híreket, kiállítászsemlét. A nagyobb közönséget is érdeklő hírek, kiállítások rendre megjelennek az Index, a 444, részben az Origo oldalain. Az Index „Nagykép” rovata rendszeresen mutat be kortárs fotográfusokat, projekteket, kiállítások anyagait,⁴⁵ emellett 2015-től befogadja a Fortepan fotóarchívumot, azaz egyfajta kollaborációban az oldal szerkesztőivel bemutatják a gyűjtemény egy-egy izgalmasabb szeletét vagy adott esetben egy-egy kutatást. A Fortepant korábban, 2012-től 2014-ig a 444 fogadta be.⁴⁶

A fotográfiai oldalak közül a Mai Manó Ház 2011-ben indította el blogját, amely gazdag, ám jobbára zavaróan redundáns menürendszerrel (a 15 menüpontból 6-ban ott a „fotó” szó, mindez egy fotográfiai blogon) kínál a szélesebb közönség számára fogyasztható és népszerű, főként, óvatosan a közkezdveltebb klasszikus fotográfia korszakaira hagyatkozó képeket, szövegeket, ajánlókat, gyakran másodközléseket vagy éppen valamely klasszikus, jórészt már elavult fotográfiai tankönyv fejezeteit.

A Capa Központ neve alatt fut egy 2017-ben indult és több szempontból is különös blog, amelynek stílusa és a bejegyzései kísértetiesen a Mai Manó Ház blogjára emlékeztetnek, vagy egyenesen onnan vették át őket, hiszen akkor még közös volt az intézmény vezetője. Az összes bejegyzés 2017. őszi, azóta az oldal nem frissült. Különös az oldal neve, mivel egy jó pár éve megszűnt oldal, a Fotopost.hu nevére hasonlít, egy kis eltéréssel, de az oldalon semmilyen utalás nincs arra, hogy bármilyen kapcsolat lenne a két oldal között a jogfolytonosság tekintetében.

2007-ben alakult meg a Magyar Fotótörténeti Társaság, honlapjuk „Apertúra”⁴⁷ rovata 2012 óta, nem túl sűrűn, közöl fotográfiai, főként történeti tárgyú szövegeket. 2015 óta él a PHOO, magát „Magyarország egyetlen kortárs fotográfiai magazinja”-ként aposztrofáló oldal. Változatos tárgyú, jobbára esszéisztikus, lírai szövegeket, ajánlókat közölnek, relatíve

⁴⁰ <https://twitter.com/teleportgaleria>

⁴¹ Várad András: Ingres dadaista hegedűje. *Revizor*, 2018. 05. 25. <http://www.revizoronline.com/hu/cikk/7300/man-ray-kunstforum-becs/>

⁴² Nagygéci Kovács József: Valóság, macska, katarzis. *Revizor*, 2018. 03. 28. http://www.revizoronline.com/hu/cikk/7179/bartis-attila-a-szigeteken-mai-mano-haz/?cat_id=2&first=15

⁴³ Veress Gyöngyi: Malkovich Forever. *Revizor*, 2018. 03. 26. http://www.revizoronline.com/hu/cikk/7183/sandro-miller-malkovich-malkovich-malkovich-tisztelet-a-kamera-mestereinek-mucsarnok/?cat_id=2&first=15

⁴⁴ Simon Bettina: Lemondani a személyességről. *Revizor*, 2018. 02. 20. http://www.revizoronline.com/hu/cikk/7106/puklus-peter-life-is-techno-trafo-galeria/?cat_id=2&first=15

⁴⁵ <https://index.hu/nagykep/>

⁴⁶ <https://444.hu/author/fortepan>

⁴⁷ <http://www.mafot.hu/apertura.html>

rendszerint, legfrissebb posztjuk 2018. márciusi, az ez előtti 2017. novemberi. A lap határozott ízlést közvetít, jobbra klasszikus dokumentarista, szubjektív dokumentarista vagy éppen sajtófotós kontextusba tartozó kiállításokat, alkotókat szemléznek.

A 2006 óta létezik a Fotográfiaért Közhasznú Alapítvány által gondozott Fotoklikk, „fotográfiai archívum, képtár és szakmai közösségi portál”. Híreket, információkat tesz közzé, továbbá élőben, online közvetít szakmai rendezvényeket, megnyitókat, esteket, amelyek videófelveteleit is publikálja egy bizonyos idő után.

2.4. Online lapok: megszűntek

2012 és 2014 között működött az Origón egy képzőművészeti oldal, a Kunsztblog, amely rendszeresen közölt fotográfiai témájú híreket, kritikákat, jó részét a jelen sorok írója.⁴⁸

Az elmúlt tíz év talán egyik legfontosabb vagy inkább csak legnagyobb lehetősége volt a Fotografus.hu Alapítvány a Magyar Fotográfiaért fenntartásában a 2008-tól 2013-ig létezett Fotopost, amely kifejezetten fotóművészeti folyóiratként aposztrofálta magát, és amelynek jelen sorok írója is szerkesztője volt 2009-től. A lap csak fotográfiai témájú híreket, kiállításajánlókat, interjúkat, kritikákat, tanulmányokat közölt. Jó pár, az oldalon megjelent kritika nagy visszhangot vert a fotográfiai életben. 2011-ben, a fenntartó alapítvány csődbe jutása után a Mai Manó Házhhoz került a Fotopost, amely változó, később egyre romló szakmai színvonalon működött 2013-ig, majd, annak ellenére, hogy voltak tervek az újraélesztésére és egy új portál kialakítására, megszűntette. A lap sajnálatosan még archívumként sem elérhető az interneten. Kizárólag pár évének egy-egy írása található meg a weboldalakat archiváló web.archive.org-on.⁴⁹

3. Az események – amiről a szövegek szólnak

A fotográfiai vagy fotográfiát valamilyen módon érintő oldalak szemléje után érdemes egy pillantást vetni arra, amiről az oldalak, a szövegek szóltak, vagy szólniuk kellett volna az elmúlt tíz évben. Az események: kiállítások, hírek, történések felsorolása talán a fotográfia helyzetét is jobban megvilágítja.

Nagy, egyre nagyobb és fontos kiállításokban nem szűkölködött a legutóbbi tíz év. Ha csak a nagy múzeumok kínálatát tekintjük, egyikből sem hiányzik, hiányzott a fotográfia, akár mint önálló kiállítás, akár mint egy képzőművészeti kiállítás valamely fotóalapú vagy fotót is felhasználó műalkotása.

A Ludwig Múzeumban láthattuk többek között Robert Capa, Anton Corbijn, Csörgő Attila, Allan Sekula, Martin Munkácsi, Moholy-Nagy László, Robert Mapplethorpe, Ősz Gábor, Pieter Hugo, Türk Péter nagy tárlatait, a Szépművészeti Múzeum nagy és kánonalakító kiállításokkal nyitott a fotográfia felé, ilyenek voltak a „Lélek és test Kertésztől Mapplethorpe-ig, a fotográfia legnagyobb mestereinek szemével”⁵⁰ és a „A fotóművészet születése. A piktorializmustól a modern fotográfiáig (1889–1929)”⁵¹. De láthattunk Lucien Hervét és Helmut Newton kiállítást is ugyanitt.

A Múcsarnok Aj-Vej-Vejt, Ed Templetont, Csáji Attilát, Németh Hajnalt, Sebastiao Salgado, Alex Webbet, Steve McCurryt mutatta be, továbbá a már említett, kánonalakító szándékú, de félresikerült fotóművészeti Nemzeti Szalont.⁵² A Magyar Nemzeti Galéria ritka

⁴⁸ <http://kunszt.reblog.hu/>

⁴⁹ https://web.archive.org/web/20080101000000*/fotopost.hu

⁵⁰ <http://www.szepmuveszeti.hu/kiallitasok/lelek-es-test-245>

⁵¹ <http://www.szepmuveszeti.hu/kiallitasok/a-fotomuveszet-szuletese-202>

⁵² <http://www.mucsarnok.hu/kiallitasok/kiallitasok.php?mid=ksowmladsi6hkk>

fotókiállításai egyike volt az ugyancsak nagyigényű, a kortárs kánont megalkotni próbáló „Magyar fotóművészet az új évezredben”⁵³ című kiállítás.

A Mai Manó Ház és a 2013-ban alapított Capa Központ, továbbá a Magyar Fotográfiai Múzeum kiállításai főként a kortárs magyar szcénát fedték le, továbbá a klasszikusokat, Robert Capa, André Kertész, Vivian Maier, Elliott Erwitt és a Magnum Fotóügynökség munkáit is láthattuk.

A kiállítások recepciója olyan értelemben egyenletesnek mondható, hogy a valóban nagy léptékű tárlatokról nemcsak minden mérvadó képzőművészeti vagy fotográfiai lap, oldal írt, hanem a nagy hírportálok is. A LUMÚ Mapplethorpe-kiállítása váltotta ki talán a legnagyobb visszhangot, mivel A Fotóművészet,⁵⁴ a Balkon,⁵⁵ az Élet és Irodalom,⁵⁶ a Kalligram,⁵⁷ a Revizor,⁵⁸ az Origo,⁵⁹ a tranzitblog,⁶⁰ az Artportal⁶¹ is írt róla, és a listám csak a fontosabb orgánumokra terjed ki.

Események tekintetében igen nagy port vert fel Robert Capa képeinek állami megvásárlása 2009-ben. Az E. Csorba Csilla és Kincses Károly által kiválogatott képanyagért összesen 300 millió forintot fizetett a magyar állam. A Magyarországra került összesen 1010 képből azonban 937 nem vintage kópia.⁶² Kincses Károly szerint,⁶³ ígéret volt egy az International Center of Photographyhoz hasonló intézmény hazai alapítására, ennek első lépése lett volna a vásárlás. Az intézetalapítás azonban elmaradt, a képek a Magyar Nemzeti Múzeumba kerültek. A képek egy része több kiállításon is szerepelt és szerepel jelenleg. Múlt évi hír, hogy bár nem pontosan, sőt semennyire sem tisztázott módon, de az egész képanyag átkerült a Capa Központba, amely 2018 őszén megnyitja a „világ egyetlen állandó Capa kiállítását”.⁶⁴

Intézményi szinten a Robert Capa Kortárs Fotográfiai Központ 2013-as puccsszerű alapítása keltette a legnagyobb sajtóvisszhangot. Az intézményt erőteljes politikai akarat hozta létre, és olyan mértékű támogatást kapott, amelyet egyetlen magyar fotográfiai

⁵³ http://mng.hu/idoszaki_kiallitasok/magyar-fotomuveszet-az-uj-evezredben-121967

⁵⁴ Szegő György: „Soha nem szerettem a fotográfiát”. *Fotóművészet*, 2012/2. http://fotomuveszet.net/korabbi_szamok/201202/mapplethorpe_lumu?PHPSESSID=ea2f2607c12634af8d48b04cae95a5c5.

⁵⁵ Perenyi Monika: Robert Mapplethorpe. *Balkon*, 2012/9. http://epa.oszk.hu/03000/03057/00048/pdf/EPA03057_balkon_2012_9_12-21.pdf.

⁵⁶ drMáriás: A halál énekese. *Élet és Irodalom*, 2012. június 29. <https://www.es.hu/cikk/2012-06-29/drmarias/a-halal-enekese.html>.

⁵⁷ Csapó Csaba: Egyensúlyban: közelítések és távolítások Robert Mapplethorpe fotóművészetében. *Kalligram*, 2013. március. <http://www.kalligramoz.eu/Kalligram/Archivum/2013/XXII.-evf.-2013.-marcius/Egyensulyban-koezelitesek-es-tavolitasok-Robert-Mapplethorpe-fotomuveszeteben>.

⁵⁸ Ibos Éva: Natura morta. *Revizor*, 2012. 07. 01. <http://www.revizoronline.com/hu/cikk/4054/robert-mapplethorpe-ludwig-muzeum/>.

⁵⁹ Pallag Zoltán: Aki a halálakor volt a csúcson - Robert Mapplethorpe kiállítása Budapesten. *Origo*, 2012. 05. 25. <http://www.origo.hu/kultura/20120525-szigoru-szexualitas-mapplethopre-a-tokeletesseg-nyomaban-a-budapesti-ludwig-muzeumban.html>.

⁶⁰ gagyíági: Ajánló az utánra, hogy kijöttünk a Mapplethorpe-kiállításról. *Tranzitblog*, 2012. 07. 27. http://tranzitblog.hu/ajanlo_azutanra_hogy_kijottunk_a_mapplethorpe_kiallitasrol/.

⁶¹ Gellér Judit: Kényes egyensúly – A Robert Mapplethorpe-tárlatról – *Artportal*, 2012. 07. 04. <https://artportal.hu/magazin/geller-judit-kenyes-egyensuly-a-robert-mapplethorpe-tarlattrol/>.

⁶² Cs. Lengyel Beatrix: Robert Capa fotográfiai Magyarországon. *Fotóművészet*, 2009/3. http://fotomuveszet.net/korabbi_szamok/200903/robert_capa_fotografiai_magyarorszagon?PHPSESSID=69c02bfb8c9aab29726dc6b7976f5087.

⁶³ Czók Dávid, Dömötör Ági: „Az egész egy álmodott dolog volt” – Robert Capa képei Magyarországon. *Origo*, 2009. 08. 04. <http://www.origo.hu/kultura/20090803-felbemaradt-projektek-nagyvonalu-millioek-robert-capa-fotokat-vasarolt-a-magyar.html>.

⁶⁴ <https://magyaridok.hu/belfold/vilag-egyetlen-allando-capa-kiallitas-a-nyilik-capa-kozpontban-2144890/>

intézmény sem, azóta és együttvéve sem, különösképpen nem a Magyar Fotográfiai Múzeum, amely már csak nevével, súlyával és funkciójával fogva is a magyar fotográfia egyik csúcshintézménye kellene, hogy legyen, de sok tekintetben nem az. A központ helyszínéül pedig egy másik intézmény, az Ernst Múzeum terét választották ki, így az eredeti intézmény megszűnt.⁶⁵

A következő és nagy vitákat, reményeket keltő hír, meg nem valósult terv a Magyar Fotográfiai Múzeum Budapestre költözésének terve, vágya, amely majdhogynem folyamatosan téma a legutóbbi tíz évben, különösen 2011-ben, a Liget Projekt első bejelentésekor.⁶⁶ A remények egészen 2015-ig tartottak, amikor is kiderült, hogy a projektből mégis kimarad az új Fotómúzeum felépítése.⁶⁷ A téma, ahogy fentebb, a Múzeum Café szemléjénél írtam, újra előkerült idén, és apropóján nagy szakmai visszhangot kiváltó és természetesen ez idáig nem publikus problémák, kérdések sora került elő.⁶⁸

A szűk fotográfiai szakmában komoly indulatokat keltett, és jelentősen rávilágít a fotóértés, ízlés, tudás állapotára is, a 2016-os Capa-nagydíj ösztöndíjasai nevének és munkáinak a publikálása körül kitört kisebbfajta botrány. Egy egyébként neves kortárs fotográfus, mivel anyaga nem jutott tovább, nem éppen válogatott kifejezésekkel illetve a közösségi médiában a díjazottakat és a díjat. Ez önmagában nem lenne újdonság, hiszen mindenkinek lehet magánvéleménye bármiről. Ami új, az a közösségi média másfajta nyilvánosságának a mozgásba hozása, amely másfajta nyilvánosság, a komoly publicitás miatt felér egy-egy online lap látogatottságával. A némileg ego és ízlés vezérelte indulat ugyanis egy „Rotációs kapa” elnevezésű Facebook-csoport létrehozásában, továbbá petíció írásában kulminált. Az ügy nyilvánossághoz az írásomban,⁶⁹ továbbá a Librarius hírben⁷⁰ jutott. Nyilvánosan nem, de a Facebookon egy hosszabb levél formájában a fotográfiai élet jeles szereplője reagált a szövegemre. Az ügy rávilágít arra, hogy az új kommunikációs formák tovább szórják a fotográfiai nyilvánosságot, és bár adott esetben egy-egy ügynek, problémának nagy és gyors nyilvánosságot biztosítanak, ez azonban csak pillanatnyi, és egyrészt majdnem azonnal feledésre ítéli a dolgot, visszakereshetetlenné teszi az ügyet, másrészt továbbra sem kedvez a diszkurzivitásnak, az érvek és ellenérvek, továbbá az önreflexió gyakorlásának.

A magyar fotográfiai életre sok tekintetben az ügyek elfedése jellemző. Komoly problémák, esetenként botrányok merülnek fel, zajlanak le a színpalak mögött, főként az intézményi közegben. Például a 2015-ben lezajlott botrányos, pereskedésbe torkolló vezetőváltás a Magyar Fotóművészek Szövetségében (MFSZ), valamint a Fiatalok Fotóművészeti Stúdiója (FFS) működésének felfüggesztése szintén abban az évben, részben politikai okokból, anélkül, hogy az okok nyilvánosságra kerültek volna.

2014-ben a Magyar Fotótörténeti Társaság által szervezett „Online és papíralap. Fotográfiai szaksajtó tegnap, ma... és holnap?”⁷¹ kerekasztalbeszélgetés témáját tekintve fontos, publicitására nézve szinte láthatatlan esemény maradt. Következtetéseit tekintve sem hozott érdemlegeset, mivel kimerült a problémák felsorolásában, továbbá a „kell egy lap”

⁶⁵ Földes András: Nem lesznek Capa-fotók a Capa-központban. Index, 2013. 08. 30. https://index.hu/kultur/2013/08/30/nem_lesznek_capa-fotok_a_capa-kozpontban/.

⁶⁶ https://fovarosi.blog.hu/2016/04/20/a_varosliget_beepitesenek_sztorija_a_kezdetek

⁶⁷ https://fovarosi.blog.hu/2016/05/17/andrassy-negyed_muzeumi_negyed_muzeumliget_es_liget_budapest_a_varosliget_beepitesenek_sztorija_2014

⁶⁸ <http://muzeumcafe.hu/hu/lesz-budapesten-fotomuzeum/>

⁶⁹ Cséka György: Apokalipszis most: Capa-nagydíj. Artportal, 2016. 06. 07. <https://artportal.hu/magazin/apokalipszis-most-capa-nagydij/>.

⁷⁰ <https://librarius.hu/2016/05/31/vancso-zoltan-fellazadt-a-capa-dij-miatt/>

⁷¹ https://mafot.blog.hu/2014/09/12/disputa_5_a_fotografiai_szaksajtorol

óhaj ismételt artikulálásában – és ez önkritikus megjegyzés, mivel jómagam is részt vettem a beszélgetésen.⁷²

4. Következtetések

Amennyire megítélhető, a sajtó már tíz év alatt is jelentősen átrendeződött mediális értelemben, és ez a folyamat valószínűleg folytatódik. Ami egy régebbi generációt talán kétségbeeséssel tölt el, ahogy az analógról a digitális fotográfiára való váltás korai korszakában is ez történt, a nyomtatott médiumok háttérbe szorulása, funkcióik megváltozása, az csak az érem egyik oldala, mert a másik oldalon számtalan új online platform és kommunikációs forma jelent meg. Óvatosan szemlélve, ahogy szűrőpróbaszerű cikkidézeteim is láthatóvá tették, majdnem minden új orgánumban ott van a fotográfia valamilyen módon, valamilyen vetületben.

Ahogy a kiállítások, események tekintetében is látható egyfajta erőteljesebb kanonizálódás, mivel szinte minden fontos intézmény repertoárjában évek óta ott van a fotográfia, mégpedig nagy közönséget vonzó kiállításokkal, úgy ezek visszhangjaként a fotográfiáról szóló beszéd egyre több médiumban jelenik meg, pontosabban szóródik szét. A helyzet kulcsszava talán ez a „szóródás”, megsokszorozódás lehet, és a zavar, a fotográfiai sajtót illető apokaliptikus hangnem oka is. Jelen pillanatban ugyanis nem tölti be egyetlen lap sem azt a szerepet, hogy a fotográfiai mező mérvadó, kánonalakító orgánuma legyen, és nagy a valószínűsége, hogy ez már így is marad, mivel épp a fotográfia problematikus létmódja, emellett sikere az oka, hogy a róla való beszéd gyakorlatilag bárhol megjelenhet, persze változó színvonallal. A fotográfia fontos, ezért a képzőművészeti lapoktól kezdve az irodalmiakig, a nagy hírportálokig mindenki úgy érzi, hogy írnia kell róla. És bár a róla való beszéd spektruma az életmódmagazinok csevegésétől a hermeneutikai elemzésig ível, nem kell feltétlenül, hogy elkeseredéssel töltsön el. Egy inkább hierarchizált és kényelmesebb fotóértés, befogadás számára kétségbeejtő a helyzet, hiszen kevés számú, de nagy súlyú nyomtatott orgánum kanonizáló gesztusaihoz szokott, illetve ez vágyai tárgya. Hogy legyen egy lap, amely eligazít a fotográfia problémadzsungelében, és mindenről ír, ami „fontos”, a legmagasabb szakmai színvonalon.

A fotográfiai sajtó tehát mind mennyiségi, mind minőségi tekintetben igen változatos és gazdag. Nem biztos, hogy a médiumok számát kell szaporítani vagy arra törekedni, hogy legyen egy „csúcslap”, inkább a meglévők minőségét, átgondoltságát érdemes javítani, jelentősebb önreflexivitással és sokkal jelentősebb kritikai hozzáállással, mivel, és ez nemcsak a fotográfiai sajtó, de a képzőművészeti diskurzus problémája is, az uralkodó „hangnem”, stílus továbbra is apologetikus, vállveregető, a problémákat inkább elhallgató „hazabeszélés”. További feladat lenne az egyenletesebb, hézagmentesebb diszkurzivitás, tehát az, hogy fontos problémák, ügyek ne maradjanak a háttérben feldolgozatlanul.

Nem kellene külön említeni, hiszen talán a bevezetőben is világos volt, hogy a fotográfia alapproblémáján, problematikus létmódján természetesen mindig és folyamatosan gondolkodni kell, újra kell fogalmazni, kontextust váltani, konstruálni és dekonstruálni kell.

⁷² A beszélgetés videófelvétele: <https://www.youtube.com/watch?v=Asp5tEclVMg>.